

potest aliquid recipere vel exigere; argumentum De symonia. Cum in 01
ecclesie et c. Suam, XXIII di. Hiis ergo secundum Iohannem, Tanceretum,
Bernhardum, Hostiensem, aut non habet beneficium, et tunc aut
habet sumptus; et tunc dicit Raymundus, quod aut debet cantare gratis
aut cessare, alias videtur facere ex avaricia (aut symonia est aut avaricia); 05
aut non habet sumptus, sed est pauper; tunc queritur, nunquid licet
sibi aliquid recipere pro divinis officiis dicendis. Et dic, quod non, ut
De symonia quasi per totum. «

182v^a Sed dicit *Astenxis*,⁶²³ quod ex quo non tenetur ex officio / ad divina
celebranda et desunt ei sumptus, licite potest accipere et locare operas 10
suas. Dicit autem *Hostiensis*,⁶²⁴ quod propter hoc non potest locare
operas suas, cum sint spirituales, et sic vix aut nunquam symoniam
vitare posset.

Ymmo locantes operas suas pro certa porcione potius dicuntur
sacerdotes ydoli Miche, *Iudicum XVII*.⁶²⁵ Eciam tempore collacionis 15
sive administracionis divinarum gratis oblatum non est recipiendum
a viro iusto, quem describens *propheta ait*: »Beatus,⁶²⁶ qui excutit
manus suas ab omni munere«, ut 1 q. 1 *Sunt nonnulli*,⁶²⁷ nec occasione
laboris, nec consuetudinis, nec ante, nec post licet timenti Dominum
aliquid recipere, ne conscienciam suam ledat et proximum scandalizet, 20
ut 1 q. III »*Si*⁶²⁸ quis obiecerit non consecraciones emi, sed res, que
ex consecracione proveniunt, penitus desipere probatur«. Et sequitur:
»Quisquis⁶²⁸ horum alterum vendit sine quo nec alterum provenit,
neutrum invenditum derelinquit. Nullus ergo emat ecclesiam vel pre-
bendam vel aliquod ecclesiasticum, nec pastellum nec pastam ante vel 25
postea pro huiusmodi solvat.« *Concordat 1 q. 1 Eos, in fine, ubi dicit*

182v^b »eum⁶²⁹ omnino alienum a sacerdotio, qui aliquomodo / dederit vel
acceperit pecuniam in aliquo tempore, sive ante manus inposicionem
sive post inposicionem. Accipere enim est quandocunque accipere.«
Unde in glosa c. Qui studet eadem q. dicitur: Argumentum⁶³⁰ est hic 30
contra illos, qui non exigunt ante collacionem, sed post, quia licet
Gesi, dum exegit munera a Naaman, iste iam fuerat gratiam consecutus.
Nichilominus tamen dicitur in dicto c. *Qui studet, quod* »gratiam⁶³¹
sanitatis Naaman Syro vendidit« et »leprosus⁶³¹ factus« est.

Unde dicit Innocencius, quod nunquam potest dici quemquam cogen- 35
dum, ut pro spirituali aliquid det; puta si consuetudo erat, quod veniens
ad penitenciam daret unum denarium vel simile, non est cogendus
ipsum dare, quia aut dices, quod voluntarie ipsum dat, et sic nunquam
est cogendus / aut coactus. Et sic eodemmodo non est cogendus, 40
quia esset symoniacum (*Extra De symonia, Suam*⁶³² et c. *Cum in*

01 recipere vel exigere: exigere vel recipere U — 02 Suam: Tuam U — Hiis ergo:
Hiis igitur Fr., *Boechius* — 03 et tunc aut habet: et om. U — 04 et tunc dicit:
et tunc om. U — quod aut debet: quod om. M — 06 tunc queritur: et tunc aut
queritur M — 07 dic: dicit M — 12 sic om. U — 13 posset: possit M — 15 sacer-
dotes om. U — Miche: Michee U — Eciam: Et U — 19 Dominum: Deum M —
20 ne: ut M — 21 obiecerit: non obiecerit M — 22 Et sequitur om. U — 26 postea:
pro ea U — Eos: Ego M — 29 quandocunque: quantumcunque U — 30 Qui
studet: Qui student M — 33 dicto: dicta M — 37 daret: dare U — 38 dat:
det U

01 *ecclesie*⁶³³), et contra ius naturale, quare perscribi non potest et per
consequens nec consuetudo erit (*Extra De consuetudine, c. finali*,⁶³⁴
*VIII di. Que contra*⁶³⁵). Unde si tempore collacionis sacramentorum
consuevit aliquid dari, non cogitur quis talem consuetudinem observare,
05 quia »species⁶³⁶ mali est« *Extra De symonia, Audivimus*; et quia nec
ante / nec post dandum est (*ut supra, et 1 q. III c. II*⁶³⁷) secundum 188r^a
Innocencium, in tantum, quod eciam »laudabile⁶³⁸ opus secundum se,
scilicet mittere nummos in concham, racione temporis, scilicet collacionis
sacramentorum, reprobatur, ne malignandi occasionem inducat; licet
10 enim nummos mittere in concham opus pietatis sit, tempore tamen
susciipiendi baptismum symonie suspectionem inducit, adeo ut si eciam
alio pretextu tempore prohibito detur, presumpcio symonie non
evanescat«. *Hec 1 q. 1 Emendari et in glossa.*

Beatus igitur sacerdos, »qui⁶³⁹ excutit manus suas ab omni munere« 15
et vivit de altario eomodo, quo dictum est supra de possidere et non
possidere.

Item notat *Hostiensis et frater Iohannes in Summa confessorum*
De symonia q. XXXII et q. sequenti, quod »si⁶⁴⁰ sint diversa cimiteria
unius ecclesie vel monasterii, unum, in quo non intrat seu ponitur
20 aliquis nisi sit canonicus vel frater, ad quem est taxatum, pro quanto
extraneus in cimiterio comuni fratrum potest sepeliri, symoniacum
est, ut *Extra De symonia, Audivimus et c. Sicut*, quia pro terra nil recipi
debet, ut *Extra De sepulturis, Abolendo*. *Item patet*: »Si⁶⁴¹ maior crux
non portetur, nisi certo precio / habito, nam hoc sine dubio symoniacum 188r^b
25 est et species mali et avaricie signum, et ergo reprobandum, ut in c.
Audivimus.« *Hec ibi.*

Quid ergo de pulsacione canpane magne et accensione candelarum
magnarum tempore exequiarum sive funeris, et hoc pro certo precio,
et quod sepeliatur in ecclesia quis prope altare, remitto cuiuslibet discreti
30 iudicio, an illud fit caritatis causa vel avaricie, cum pauperi non habenti
illa persolvere illa non fiunt. O mors est in olla,⁶⁴² tu, sacerdos, portans
te cum reliquiis, ut dicis, vel crucibus ad incitandum populum ad
offerendum. Illas abusiones potes multiplicare sicut nosti.

Item vendunt iusticiam suam ypocrite, ut *Mathei VI*: »Cum⁶⁴³ facis
35 elemosinam, noli tuba canere ante te, sicut ypocrite faciunt.« *Et sequitur*:
»Amen⁶⁴³ dico vobis, receperunt mercedem suam.« *Item dicitur*: »Et⁶⁴⁴
cum oratis, non eritis sicut ypocrite, qui clamant in synagogis.« *Et*
sequitur: »Amen⁶⁴⁴ dico vobis, receperunt mercedem suam.« »Ve⁶⁴⁵
vobis, scribe et pharisei / ypocrite, qui conmeditis domos viduarum et 40
oracione longa orantes. Propter hoc amplius accipietis iudicium«, 188v^a
Mathei XXIII. Et Marci XII dicitur: »Qui⁶⁴⁵ devorant domos viduarum
sub obtentu proluxe oracionis, hii / accipiunt prolixius iudicium.« *Et*

04 cogitur: cogitas U — talem: tales U — 06 post dandum: post aliquid dandum
U — 07 in tantum om. U — 08 collacionis: collacione M — 09 ne om. M — 11 sus-
pectionem: suspicionem M — 19 vel monasterii: et monasterii M — 20 ad quem est:
ad quem et est M — 21 comuni: contum U — 27 pulsacione: palsacione U — 29 et
quod: quod om. U — 30 habenti illa: illa om. M — 31 fiunt: fiant M — olla:
ulla M — 33 multiplicare sicut nosti: multiplicare etc. U — 37 clamant: amant
Vulg. — 42 accipiunt prolixius iudicium om. U

de hiis dicit *Apostolus II Thymotei III*: »Habentes⁶⁴⁶ speciem quidem 01
 pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos devota: ex hiis enim
 sunt, qui penetrant domos et captivas ducunt mulierculas oneratas
 peccatis, qui ducuntur variis desideriis; semper discentes et nunquam
 ad scienciam veritatis pervenientes« etc. Unde dicitur *Mathei VI*: 05
 »Orantes⁶⁴⁷ autem, nolite multum loqui, sicut ethnici« faciunt. *Et*
sequitur ibidem: »Cum⁶⁴⁸ autem ieiunatis, nolite fieri sicut ypocrite
 tristes.« *Et sequitur*: »Amen⁶⁴⁹ dico vobis, quia receperunt mercedem
 suam.« Ista quod faciunt, qui vendunt eorum multas missas et oraciones
 et indulgencias ordinum et conventuum et fraternitates fictas et cum 10
 illis mercantur, docet bene experientia, que optima est rerum magistra.
 Et de ypocritis satis est dictum, ubi dicebatur de communione frequenti.

Et tantum de ista iusticia vendita illorum, qui »omnia⁶⁵⁰ opera sua
 faciunt« coram hominibus, »ut⁶⁵⁰ videantur ab eis«, *Mathei XXIII*.

Superfluam iusticiam tangit *Salvator Mathei XXIII*: »Alligant⁶⁵¹ 15
 enim onera gravia et inportabilia et inponunt humeris hominum, digito
 autem suo nolunt ea movere.« Ideo *Luce XI ait Iesus*: »Et⁶⁵² vobis
 legisperitis ve, quia oneratis homines oneribus, que portari non possunt,
 1837^v et ipsi uno / digito vestro non tangitis sarcinas.« Unde dicit *Augustinus*
XII di. Omnia: »Ipsam⁶⁵³ religionem, quam paucissimis et manifestissimis 20
 celebracionum sacramentis misericordia Dei voluit esse liberam, servi-
 libus oneribus premunt, ut tollerabilior sit condicio Iudeorum, qui
 eciam si tempus libertatis non congoverint, legalibus tamen sacra-
 mentis, non presumpcionibus humanis, subiciuntur«, quos dure re-
 prendit *Salvator Mathei XV, dicens*: »Quare⁶⁵⁴ et vos transgredimini 25
 mandata Dei propter tradiciones vestras?« *Et sequitur*: »Et⁶⁵⁵ irritum
 fecistis mandatum Dei propter tradicionem vestram. Ypocrite, bene
 prophetavit de vobis Ysaias, dicens: Populus hic labiis me honorat,
 cor autem eorum longe est a me, sine causa colunt me, docentes doctrinas
 et mandata hominum.« *Et Marci VII*: »Relinquentes⁶⁵⁶ enim mandatum 30
 Dei, tenetis tradicionem vestram, baptismata urceorum et calicum et
 alia similia hiis facitis multa.«

Hic applica de tradicionibus inutilibus et legem Dei onerantibus
 paparum, collegiorum, monachorum, sacerdotum, et de ritibus superfluis
 M 137r in ornatibus, / et aliis cerimoniis missarum et locionibus et rasuris 35
 184^r exterioribus, cum quibus / communiter se plus occupant hodie et Deo
 servire credunt quam cum lege. Insuper pro transgressione talium
 statutorum humanorum plus dolent, conscienciam formant et confitentur
 et appreciant, quam de transgressione legis Dei, cum tamen quilibet
 cristianus deberet credere firmiter, quod si viveret ut sanctus Petrus 40
 ceterique sancti in mandatis et lege Dei, quod salvaretur sicut isti,
 dimissis istis superfluis tradicionibus, que vel legi Dei contrariantur,

01 qui: que *Vulg.* — ducuntur: dicuntur *M* — 05 *Mathei VI*... *Et sequitur om. U* —
 07 *ibidem*: idem *U* — 08 quia receperunt: quia *om. M* — 09 quod *em.*: qui *UM* —
 14 *Mathei*: *Marci M* — 19 sarcinas: pondus *M* — 20 paucissimis: in paucissimis
U — 27 mandatum: mandata *U* — 33 Hic... tradicionibus: Hic aplora detraccio-
 nibus *M* — onerantibus: honorantibus *M* — 34 de ritibus: dentibus *M* — 35 locio-
 nibus: locucionibus *M* — 37 credunt: credere *U* — 42 dimissis: demissis *M* — su-
 perfluis *om. M* — tradicionibus: contrariacionibus *M*

01 vel adminus legem Dei impediunt vel onerant, quia interim, quod quis
 se occupat illis tradicionibus, vel impeditur in lege Dei vel semiplene
 se occupat in ea, et sic non potest esse toto corde, tota anima, tota
 mente, totis viribus occupatus in lege Dei propter istas superfluas
 05 tradiciones hominum.

Unde dicit *Lira Daniel VI super isto, quod* » principes⁶⁵⁷ et magistratut
 et satrape inierunt consilium, ut tale decretum exeat imperatoris et
 edictum, ut omnis, qui pecierit aliquam petitionem a quocunq; Deo
 et homine usque ad XXX dies, nisi a te, rex, mittatur in lacum leonum «:
 10 » Hoc modo⁶⁵⁸ familiares principibus aliquando inducunt eos ad fa/ciendum 184^r
 aliqua statuta pessima sub specie boni, quod zelent pro rege, cum
 tamen aliud intendant. Simile edictum fecit Asuerus ad suggestionem
 Aman, ut habetur *Hester III et IIII*, quia quasi zelans pro pace regni
 inpetravit fieri edictum de destructione Iudeorum, et tamen inpetravit
 15 aliud edictum fieri, ne quis accederet ad regem infra XXX dies, in
 hoc similans se zelare pro regis magnitudine. Ex eius reverencia nullus
 auderet ad eum accedere in tanto tempore, sed hoc faciebat, ne aliquis
 infra hoc tempus ad regem accederet, qui liberationem Iudeorum
 inpetraret. « *Hec ille*.

20 Sic nunc inventa sunt interdicta huiusmodi dyabolica ad vindicandum
 se de iniuriis, hoc est ne in propriis voluntatibus eorum impediuntur, ut
 habetur *De sententia excommunicationis c. 1 in Clem. § penultimo, ubi*
dicitur: »In⁶⁵⁹ cessacionibus vero generalibus a divinis civitatum,
 terrarum et aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine sibi
 25 vendicant (quia ipsos hoc unico lumine ad repellendas iniurias eis
 factas privare nolumus nec debemus), idem intelligimus observandum «,
 scilicet quod debet observari et non infringi. O anticristiana et vulpina
 dolositas, voluntatem et statuta sua apprecians et magnificans et
 legem / Dei suumque servicium impediens! 184^v

30 Unde *Augustinus super Psalmo XXXI*: »Ego⁶⁶⁰ dico per totum:
 'laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Domini.' Unde laudent?
 Usque quo laudent? Respondet: 'a solis ortu usque ad occasum.' « / Ideo
 dicit *Hester XIII*: »Volunt⁶⁶¹ claudere ora laudancium te atque exting-
 were gloriam templi.« Sic fecit Antiochus conburere libros legis et
 35 interdixit laudem Dei, ut *I Machabeorum I post medium per totum et II*
post principium, et II Machabeorum V, VI, VII. Et quomodo habet
 eciam ortum ex vulneracione cuiusdam cardinalis, racione cuius papa
 totam Romam supposuit interdicto, habetur *in cronicis*; et quomodo
 ulterius divulgatum est, *habetur in Decretalibus, in VI et in Clem.* Sed

01 interim: iterum *U* — 02 tradicionibus: contrariacionibus *M* — 03 occupat:
 occupant *M* — 04 occupatus: occupatis *U* — 09 usque... rex: nisi a te, rex, usque
 ad XXX dies *U* — 10 aliquando *om. U* — eos *om. M* — faciendum aliqua: aliqua
 faciendum *U* — 11 boni *om. Lira* — 12 tamen: cum hoc *Lira* — 16 similans:
 simulans *Lira* — zelare pro regis magnitudine: zelare regis magnitudinem *U* —
 17 ad eum: ad Deum *M* — aliquis: quis *U* — 18 Iudeorum *om. M* — 23 civitatum:
 cunctarum *U* — 27 debet: debent *M* — 28 sua: suas *U* — 32 Respondet *om.*
M — 33 dicit: dixit *M* — 34 Antiochus: Anthonius *M* — 35 Machabeorum I: I *om.*
U — 38 supposuit interdicto *om. U* — in cronicis *em.*: in caronicis *U*: in corneis
M — 39 Sed: Si *U*

ista interdicta non timuit Mardocheus, Machabei, Eleazarus et mater 01
cum VII filiis, Daniel et Hester, sed plus timentes Deum quam regem
se fortiter pro salute et liberatione sua et populi exposuerunt, Daniel
orando et Hester ad regem intrando. Que tandem interdicta fuerunt
ocasio ruine excogitancium ea, quia Aman suspensus in patibulo, et 05
isti, qui accusabant Danielelem, missi sunt in lacum leonum. Sic Petro
existente in carcere » oratio⁶⁶² fiebat sine intermissione ab ecclesia ad
Deum pro eo », *Actuum XII*, non sicut docet c. *Si quis suadente XVII*
134v^o *g. 1⁶⁶³* et eis similia statuta interdicta continencia. Sed et nunc fideles
interdicta eorum anticristica non debent formidare, sed viribus omnibus 10
Deo servire et orare. Per hoc enim maxime destruitur Anticristi corpus,
et malicia et seduccio ipsius manifeste erunt, quia » in⁶⁶⁴ laqueo suo
humiliabit eum et cadet, cum dominatus fuerit pauper homo »,
Psalmus IX.

Unde dicit *Bonifacius VIII De sententia excommunicationis, Alma* 15
mater, l. VI, quod ex huiusmodi interdictis et statutis, ne divina
celebrentur officia vel ministrantur ecclesiastica sacramenta » excrescit⁶⁶⁵
indevocio populi, pullulant hereses et infinita pericula animarum in-
surgunt, ac ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur ».
Unde dicit *Iohannes Andree in glossa*: » Audivi⁶⁶⁶ de quodam loco in 20
marchia, quod tanto tempore steterat interdictum, quod facta relaxacione
homines illius loci XXX vel XL annorum, qui nunquam audiverant
missam, deridebant presbiteros celebrantes. » Si⁶⁶⁷ ergo » hii tacebunt,
lapides clamabunt », id est layci Deum laudabunt.

Adhuc de ista iusticia superflua dicit *Crisostomus, et ponitur XXVI* 25
g. VII: » Alligant⁶⁶⁸ autem onera gravia et inportabilia etc., tales
sunt sacerdotes eciam nunc, qui omnem iusticiam populo mandant,
135r^o et ipsi non modicam servant, videlicet, / non ut faciendo sint iusti, sed
ut dicendo appareant iusti. Tales sunt, qui grave pondus venientibus
M 138r ad penitenciam ponunt, quia dicunt, et non faciunt, / et sic, dum pena 30
penitencie presentis frangitur, contempnitur peccati futura pena. Sicut
enim, si fascem super humeros adolescentis, quam non potest baiolare,
posueris, necesse habet, ut aut fascem reiciat, aut sub pondere confringat-
tur: sic et homo, cui grave pondus penitencie inponis, aut penitenciam
reiciet, aut suscipiens, dum auferre non potest, scandalizatus amplius 35
peccat. Deinde etsi erramus modicam penam inponentes, nonne melius
est propter misericordiam dare racionem quam propter crudelitatem?
Ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax;
si Deus benignus, ut quid sacerdos eius austerus vult apparere? »

Tercia hic iusticia dicitur remissa; *Apokalipsis III*: » Scio⁶⁶⁹ opera 40
tua; quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses aut

05 Aman: Amon U — 11 Deo servire: servire Deo M — Per: Pro M — 12 ma-
nifeste erunt: manifesta erit M — 13 cum: dum U — pauper homo: pauperum
M — 16 et statutis: et sathanicis M — 18 pullulant: ullulant M — 19 earum:
eorum U — 21 steterat: stetit M — 22 illius loci om. U — annorum om. M —
qui om. U — 23 missam om. U — 26 etc. om. U — 27 eciam: et U — 28 non:
nunc M; nec Fr. — 30 dum pena penitencie om. U — 31 frangitur: fugitur Fr. —
Sicut: Sic U — 32 humeros: humores M — 41 calidus: callidus U

01 calidus! Sed quia tepidus es, id est non frigidus nec calidus, incipiam te
evomere de ore meo. Quia dicis: quod dives sum et locupletatus et
nullius egeo, et nescis, quia miser es et miserabilis et pauper et cecus
et nudus » etc. Quia » maledictus,⁶⁷⁰ / qui negligenter facit opera Dei », 135r^o
05 dicit *Ieremias 48*, et ponitur *Extra De officio archipresbiteri, Ministerium*,
in glossa. Et maledictus⁶⁷¹ homo, qui terram duabus viis ingreditur
et indui⁶⁷² veste non debet quis lino lanaque contexta, et nemo debet
claudicare⁶⁷³ in duas partes, et nemo⁶⁷⁴ potest duobus dominis servire;
nemo enim filius Dei⁶⁷⁵ et dyaboli simul esse potest. Et » nemo,⁶⁷⁶ mittens
10 manum suam ad aratrum et respiciens retro, est aptus regno Dei ».
» Cum⁶⁷⁷ minus malum existat, viam Domini non cognoscere, quam
post agnitam retroire », *II Petri II*, et ponitur *Extra De apostatis, Quidam*,
in textu et in glossa. » Qui⁶⁷⁸ perseveraverit ergo usque in finem, hic
salvus erit », *Mathei X et XXVIII*.

15 Alia diminuta et insufficientis iusticia sicut scribarum et pharyseorum.
Crisostomus Mathei V De imperfecto: » Scribarum⁶⁷⁹ et pharyseorum
iusticie sunt mandata Moysi, que de pena liberabant, non autem intro-
ducunt in regnum » etc.

Iusticia sufficiens et habundans sunt mandata Cristi minima *Mathei V*:
20 » Qui⁶⁸⁰ solverit unum de mandatis istis minimis. » *Crisostomus*: » Domi-
nus⁶⁸¹ manifeste ostendit, que sunt, dicens demonstratorie: » Si quis
solverit unum de mandatis istis, id est, que modo dicturus sum. Nam
talis est modus loquendi in Scripturis: que postmodum dictura sunt,
quasi dicta demonstrantur, sicut est ibi » Audite hoc omnes gentes ». 135v^o
25 Que / hec, nisi que in sequentibus versiculis dicturus erat? » *Hec*
Crisostomus. Ecce, quomodo hic iste doctor, manens circa textum, qui
dicit » mandatis istis », non dicit » consiliis », sicut alii multi dicunt.
Consilia ymmo sunt sex Cristi mandata, / scilicet: non irasci, non M 138v
concupiscere, non dimittere uxorem causa fornicacionis excepta, omnino
30 non iurare, non resistere malo, orare et benefacere inimicis. Et dicuntur
minima secundum *Crisostomum* mandata Cristi, quia in peccato minima
videntur quantum ad homines negligentes, » in⁶⁸² actu difficilia et in
remuneracione magna: » Non⁶⁸² irasci difficile est in actu, quia dum
levis culpa putatur, non facile observatur a multis, et in remuneracione
35 magna sunt, quia difficile et laboriosum est abstinere ab eis. Mandata
autem Moysi in actu facilia sunt, in remuneracione autem modica,
in peccato autem magna, quoniam abstinere ab homicidio vel adulterio
facile est. Ipsa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit,
et ideo non habet laudem, qui abstinet se ab illis. Et ideo in remuneracio-

01 calidus — calidus: callidus — callidus U — 02 dicis: dices U — locupletatus:
lopletatus U — 03 egeo: egio M — 04 negligenter: fraudulententer *Vulg.* — 05 dicit
om. U — 48 om. M — 09 Dei et: Dei ac M — 10 suam om. M — 11 minus: unus
M — 15 Alia: Similia M — 17 autem introducunt: autem eciam introducunt M —
18 etc. om. M — 19 Iusticia... sunt: Alia est iusticia sufficiens et habundans, ut
sunt M — 22 id est: et M — 28 sex Cristi mandata: Cristi mandata sex M —
32 et in remuneracione: et om. M — 34 et in om. U — 36 in actu... remuneracione:
in actu sunt facilia, sunt in remuneracione U — 37 vel adulterio: vel ab adulterio M

ne modica, in peccato autem magna; nam omne malum, quanto gravius 01
135v^b crimen est, tanto levius videtur / ad non faciendum et gravius facit.
peccatum, si fuerit factum, « *Hec Crisostomus.*

Ideo sequitur: » Dico⁶⁸³ autem vobis, quia nisi habundaverit iusticia
vestra plus quam scribarum et phariseorum, non intrabitis in regnum 05
celorum «, id est *secundum Crisostomum:* » Nisi⁶⁸⁴ quis supra legis mandata
eciam hec, que aput illos minima estimantur, impleverit, non intrabit
in regnum celorum; quoniam illa de pena liberabant, non autem introdu-
cunt in regnum. Hec autem et de pena liberant, et in regnum inducunt. «
Hec ille. Crisostomus: » Incipit⁶⁸⁵ ostendere, que sunt minima illa, quo- 10
rum solucionem predixerat periculosam. ‚Scitis‘, inquit, ‚quod dictum
est antiquis: non occides. Ego autem dico vobis‘ etc. Qui ergo implet
Cristi mandata, tacite in eis implet et legis. Nam qui non irascitur,
multo magis non occidit; qui autem implet legis mandatum, non omnino
et legis Christi. Frequenter enim homo non occidit propter timorem 15
vindictę, tamen irascitur. Deinde sine mandatis hiis Christi nec possunt
stare legis mandata. Nam si concedatur licencia irascendi, datur et
causa homicidii faciendi. Ex ira enim homicidium generatur. Tolle
autem iram et homicidium non fit. « *Hec Crisostomus.*

Moyses enim securim⁶⁸⁶ posuit ad ramum arboris, prohibens opus 20
136r^a homicidii, / fornicacionis et ceterorum. » Dicebant⁶⁸⁷ enim Iudei «, ut
dicit *Lira de hoc precepto* » non occides «, » quod prohibetur occidendi
factum, non autem occidendi propositum «. Sed hunc errorem excludens
Salvator, dicit » ego⁶⁸⁸ autem dico « etc. Ipse enim sicut verus colonus,
de quo *Ieremie XIII* » quare⁶⁸⁹ quasi colonus futurus es in terra, et quasi 25
M 139r^a viator declinans ad manendum? Quare futurus es velud vir/vagus? « etc.,
» securim⁶⁸⁶ posuit ad radicem arboris «, prohibens voluntatem, concupis-
cenciam malam. Unde dixit Baptista *Mathei III:* » Iam⁶⁹⁰ enim securis
ad radicem arboris posita est. «

Unde *Crisostomus Mathei III super isto* » Esca⁶⁹¹ autem eius erat 30
locusta et mel silvestre « *inquit:* » Parva⁶⁹² volatilia et non in altum
volancia manducabat Iohannes, maiora autem volatilia et in altum
volancia, que altissima celi poterant penetrare, Cristo postvenienti
quasi regi magno servabat. Ille enim postea veniens magna volatilia
et in altum volancia manducavit, id est docuit apostolos XII et sub 35
apostolis LXXII et ceteros cristianos, quibus altissima mandavit precepta:
‚Antiquis dictum est: non occides; ego autem dico vobis, si quis iratus
136r^b fuerit‘ etc. ‚Antiquis / dictum est: non adulterabis; ego autem dico vobis,
usque ad oculum non concupiscas. Antiquis dictum est: non periurabis;

06 supra: super U — 07 eciam hec: hec om. U — 08 in regnum: in om. U — non
autem introducunt in regnum: non autem eciam introducunt regnum M — 12 vobis
om. M — implet... implet: implet... implet M — 13 et legis: et om. U — 14 implet:
implet M — non omnino et: non omnino enim et M — 15 Cristi om. M —
17 datur: dicitur M — 24 dicit om. U — dico om. U — 25 de quo Ieremie: de quo
dicit Ieremie M — 26 declinans: declinas M — manendum: monendum U — etc.
om. M — 27 securim: securem M — 31 locusta: lutosa M — et mel silvestre om.
M — et non: non om. M — 32 et in altum: et om. U — 33 postvenienti: postveniente
M — 34 postea veniens: postveniens U — 35 et in altum: et om. U — id est:
et U

01 ego autem dico omnino non iurare. « Sic idem dicit *Mathei XIX:*
» Habes⁶⁹³ non occides‘, trade hoc gentibus, ut discant non occidere;
tu autem sequere me, ut non iratus fueris. Habes ‚non periurabis‘,
trade hoc gentibus, ut discant non periurare; tu autem sequere me,
05 ut non iures. « *Hec Crisostomus.*

» Qui⁶⁹⁴ ergo solverit « non agendo vel non credendo, ut pharysei,
» unum⁶⁹⁴ de mandatis istis minimis et docuerit sic homines «, ut solvant,
» minimus⁶⁹⁴ vocabitur in regno celorum «, id est » despectissimus⁶⁹⁵ est
in ecclesia sanctorum «, non quod ibi sit, sed quia ab hiis, qui ibi sunt,
10 minimus, id est despectissimus reputabitur, quasi diceret » erit eo indignus
«. Unde *glossa ordinaria:* » Pharizeos⁶⁹⁶ notat, qui mandata Dei
dimiserunt pro suis tradicionibus, que nichil valent, dum vel minimum,
quod in lege est, pretereunt. Solvere est non agere, quod recte intelligit,
vel non intelligere, quod depravavit, aut minuire intergritatem superad-
15 dicionis Christi. « *Crisostomus:* » Id⁶⁹⁷ est, qui solverit et docuerit sic,
inter cristianos quidem erit, tamen minimus cristianus. « *Ideo dicit*
Crisostomus Mathei VII: » Qui⁶⁹⁸ vult esse verus cristianus, non solum
non occidat, sed nec irascatur sine causa; non solum non fornicetur,
sed nec usque ad oculum concupiscat; non solum non periuret, sed 20
nec iuret. « /

Unde dicitur *XXIII q. IV §* » Ex⁶⁹⁹ hiis omnibus colligitur, quod
malorum vindicta Deo reservanda est. « *Et sequitur:* » Unde⁶⁹⁹ Cristus
in ewangelio ayt: ‚Audistis, quia dictum est in lege‘ (quemadmodum
ulcionis lex statuit) oculum pro oculo, dentem pro dente‘. ‚Ego autem‘
25 (hanc vicissitudinem tollens et ad mansuetudinem et caritatis perfec-
cionem invitans vos) ‚dico vobis: / nolite resistere malo, sed diligite
inimicos vestros et benefacite hiis, qui oderunt vos, ut sitis filii patris
vestri, qui solem suum oriri facit super bona et mala et pluit super
iustos et iniustos‘ etc. « *Et sequitur:* » In⁶⁹⁹ lege enim Veteris Testamenti
30 corporalis pena statuta est, in lege vero ewangelii omni peccanti per
penitenciam venia promittitur. Unde illa a terrore incipit, dicens:
‚Ego sum Dominus Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque
in terciam et quartam generacionem.‘ Hec vero a levitate mansuetudinis
et misericordie, ita inquit: ‚Beati pauperes spiritu‘ etc., ‚beati mites‘
35 etc., ‚beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur‘. In illa
dicebatur: ‚Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur;‘ in ista dicitur:
‚Gaudeo super uno peccatore penitenciam agente.‘ « *Et sequitur:* » Et,⁶⁹⁹
ut universaliter dicatur, in lege populus ille rudis servili timore penarum
cogebatur: unde et ‚legem in pedagogum accepit; in ewangelio autem
40 populus gracie liber / et adultus filiali amore et hereditatis certitudine
ad cultum divine servitutis invitatur. « *Hinc Gregorius ayt:* » Cum⁷⁰⁰

01 autem dico: autem om. U — Mathei XIX: Mathei XI U — 05 Hec: Hoc M —
06 solverit non agendo: solverit de mandatis non agendo M — credendo: reddendo
U — 09 non quod: quod non M — hiis, qui: hiis et qui M — 11 notat: nota
M — 13 quod recte ... depravavit om. U — 14 minuere: minime M — 15 et
docuerit: vel docuerit M — sic om. M — 25 tollens et ad mansuetudinem om.
U — 28 vestri om. U — bona ... super om. M — 29 etc. om. U — 31 promittitur:
permittitur U — 32 visitans em.: visitas UM — in filios: et filios M — 33 in ter-
ciam: ad terciam M — 34 spiritu etc.: spiritu, quoniam etc. U — 36 fecerit:
fecit U — 38 universaliter: aliter U — 41 Gregorius: et Gregorius M

136v^a

M 139v

136v^b

in lege scriptum sit diliges amicum tuum et odio habebis inimicum 01
 tuum, accepta tunc licentia, iustum fuerat, ut Dei suosque adversarios
 quanta possent virtute comprimerent eosque in ore gladii ferirent. Quod
 in Novo proculdubio Testamento conpescitur, cum per semetipsam
 Veritas predicet, dicens diligite inimicos vestros, benefacite hiis, qui 05
 oderunt vos. Quid ergo per tauros, nisi patres Veteris Testamenti
 signantur? Nam dum ex permissione legis acceperant, quatinus adver-
 sarios suos odii retributione percuterent (ut dicam ita), quid aliud quam
 thauri erant, qui inimicos suos corporee virtutis cornu feriebant? Quid
 vero per altilia, nisi patres Novi Testamenti figurantur? Qui dum gratiam 10
 interne pigwedinis percipiunt, terrenis desideriis innitentes, quasi
 contemplacionis pena se ad sublimia sublevant. «

187r^a Ideo *Mathei XIII*: »Cum⁷⁰¹ dixerunt servi: vis, imus et colligimus
 ea « (*dicit glossa*: »Separando⁷⁰² eos a communitate ecclesie per excom-
 municacionem et tandem dimittendo / iusticie seculari exterminando per 15
 mortem. «), »et⁷⁰³ ayt: Non, ne forte colligentes zyzaniam, eradicetis « *etc.*
 Unde *Augustinus in libro De baptisate et ponitur XXIII q. IIII*
 »Quantus⁷⁰⁴ arrogancie tumor est, quanta humilitatis et lenitatis oblivio
 et arrogancie quanta iactacio, ut quis se posse facere credat, quod nec
 apostolis concessit Dominus, ut zyzania videlicet a frumento putet se 20
 posse discernere? « Ideo dicit *ibidem glossa ordinaria*: »Cum⁷⁰⁵ spiritualis
 homo audit hoc esse a dyabolo, qui nichil valet contra auctoritatem Dei,
 M 140r potest ei voluntas suboriri, ut tales auferat / de mundo, si facultatem
 habet, sed consulit iusticiam Dei, an facere debeat et an Deus velit hoc
 esse officium hominum. Sed Veritas respondet non nosse hominem 25
 in hac vita, qualis futurus sit qui modo errat, vel quid error eius bonis
 conferat; et ideo non esse tollendos, ne boni interficiantur, qui forte
 futuri sunt; vel ne bonis obsit, quibus prosunt. Tunc vero oportune
 fieri, cum iam non est tempus conmutande vite vel proficiendi aliis;
 et tunc non ab hominibus, sed ab angelis debet fieri. « 30

187r^b Ideo hic / datur locus penitencie, ut monemur non cito amputare,
 quia qui hodie errat, forsitan cras defendet veritatem. Si ergo modo
 avelleretur, triticum quod futurum erat, eradicaretur. Vel necesse est,
 ut mali permixti sunt bonis, per quos exerceantur, vel quorum compa-
 racione nitantur ad melius, quibus sublatis altitudo caritatis marcescit. 35
 Quid est eradicare? *Crisostomus Omelia XLVI super isto* »ne eradicetis
 «⁷⁰⁶ *inquit*: »Hoc⁷⁰⁷ autem dixit, prohibens prelia et sanguines et occisiones
 fieri. Neque enim oportet interficere hereticum, quia prelium inexplabile

02 iustum: iustis *Fr.* — suosque adversarios: suosque adversarius *M* — 03 comprimerent: compriment *M* — in ore *om.* *M* — 05 predicet: predicens *U*: predicat
Fr. — benefacite: bene *M* — 06 oderunt *om.* *M* — 07 signantur: figurantur *M* —
 permissione: promissione *M* — 08 odii in *M* deest, vacant tamen spatium 4 fere
 litterarum — 11 interne: eterne *U* — terrenis: eternis *U*: a terrenis *Fr.* — 12 pena:
 penam *M* — 13 servi: sed *U* — 15 exterminando: exterminandos *Lyra* —
 16 eradicetis: eradicare *M* — 18 tumor: timor *M* — humilitatis: humanitatis *M* —
 20 Dominus *om.* *U* — 21 glossa *om.* *U* — 22 hoc: hec *M* — 23 auferat: auferet *U* —
 24 sed *om.* *U* — et an: et *om.* *U* — 26 vel quid: vel quia *M* — 27 tollendos *em. sec.*
Glossam ordinariam: tollendus *UM* — 33 eradicaretur: eradicare *M* — 35 nitantur:
 vitantur *M* — 36 Quid: Quod *M* — eradicare: eradicari *U*

01 in orbem terrarum induceretur. Duabus itaque hiis eos detinet cogita-
 tionibus, una quidem, ut non frumentum iacturam accipiat, alia autem,
 quia penam accipiant ipsi omnino. « *Et sequitur*: »Quoniam⁷⁰⁷ ab ipsis
 ceiam zyzaniam multos decens est transmutari et effici frumentum.
 05 Si autem presumentes eos eradicaaveritis, nocetis, efficitis ei, qui efficien-
 dus est frumentum, eos, quos possibile est transmutari et effici meliores,
 interficientibus. Non igitur detinere hereticos et opilare et abscidere
 liberam eorum propalacionem, et synodus et studia dissolvere prohibent,
 sed interficere et occidere. « *Hec Crisostomus.*

10 Quam pulcre / concordant hec dicta doctorum cum ewangelio (et ergo 187v^a
 anplectanda) et cum dicto *Pauli Romanorum XIII*: »Non⁷⁰⁸ sine causa
 princeps gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei,
 qui malum agit. « Ecce dicit »vindex«, non »occisor«, quia vindicare
 debet et punire secundum Crisostomum supra. Ad hoc dicit [§] *XXIII q.*
 15 *IIII Hiis respondetur*: »Sunt⁷⁰⁹ quedam, que salubri ammonicione sunt
 corripienda, non corporalibus flagellis sunt animadvertenda; sed eorum
 vindicta divino examini tantum est reservanda, quando in delinquentes
 videlicet disciplinas exercere non possumus, vel quia non sunt nostri
 iuris. De hiis ayt Apostolus: Quid enim michi attinet de hiis, qui foris
 20 sunt, iudicare? De hiis enim Dominus iudicabit; vel, quia illorum crimina,
 etsi nobis nota sunt, tamen manifestis iudiciis probari non possunt. «
Hec ibi. Ecce quomodo loquitur de disciplinacione, non de occisione.

Alia / igitur scriptura doctorum, per quam videtur fore licitum 140v
 occidere, de communi lege ewangelica, vel est priori contraria, vel ad
 25 iusticiam antiquorum reducens, sicut allegant maleficos⁷¹⁰ non paciaria
 super terram. Antiquis enim non fuit licitum occidere iniuste et extra
 iudicium. Item iusticia antiquorum fuit pena talionis, ut pro / homicidio 187v^b
 voluntario et pro iniuria Deo et parentibus illata, et in aliis casibus
 expressis *Exodi XXI post principium et Deuteronomii XVII in principio*
 30 *et XVIII in fine et XXI in fine et Exodi XXII post medium*; pro furto
 autem non occidebant, ut *Exodi XXII in principio*, nisi specialiter
 fuisset exceptum a Domino et mandatum expresse, ut de Achgor patet
Iosue VII circa medium, et primi Regum XV, ubi expresse mandavit
 Dominus de occisione Agag et Amelech, et *3ⁱⁱ Regum XX et in aliis*
 35 *multis locis in Regum, in Pentateucon, Iudicum et Machabeorum, Hester*
et Iudith, ubi Dominus iussit manifeste vel per revelacionem occultam
 ad pugnandum contra adversarios et ad occidendum, dicens sepe: »ecce
 tradidi (seu tradam) eos omnes in manu tua«. Quomodo igitur aliter
 iusticia nostra deberet excedere istam iusticiam antiquorum, nisi sicut
 40 dicit Dominus: »Ego⁷¹¹ autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur
 fratri suo « *etc.*, scilicet non solum non occidere, sed nec irasci. Dicit
glossa ordinaria: »Superaddicio⁷¹² Cristi non irasci, non concupiscere,

01 itaque: atque *M* — detinet: detinent *M* — 02 alia: alii *M* — 04 decens:
 docens *M* — transmutari: transmutare *M* — 05 nocetis *om.* *M* — efficitis: officietis
M — 13 agit: egit *M* — 19 qui foris: que foris *U* — 20 vel: vobis *U* — 25 iusticiam:
 instanciam *M* — 26 terram: terram *etc.* *M* — 28 parentibus illata: participibus
 illatus *M* — 29 in principio et XVIII *om.* *M* — 30 furto: furtu *U* — 31 nisi: non
M — 35 Iudicum ... manifeste vel: Iudit et ceteris vel *U* — 38 tradam ... tuam:
 tradam sive hos in manu tua omnes *M* — 39 nostra: vestra *M* — 42 ordinaria:
 unde *M*

a quibus difficile est abstinere, et ideo sunt magna in remuneracione. « 01
Dicit *glossa extra ordinem*: » Difficile⁷¹³ verum est in se, sed facile habenti
caritatem. «

138r^a Ideo dicit *Hay/mo super illud II Corinthiorum III*: » Littera⁷¹⁴ occidit,
spiritus autem vivificat «. » Intelligendum⁷¹⁵ est hoc primo, quod littera 05
legis Moysaice occidit hominem corporaliter, iubendo et non iuvando.
Dum enim dicit, non occides, non adulterium facies, qui occiderit vel
qui adulterium aut tale aliquid perpetraverit, reus erit iudicio, id est
occidetur, igne cremabitur, lapidibus obruetur, in patibulo suspendetur
et non iuvat, quomodo inpleatur, proculdubio ipsa occidit hominem, que 10
iudicium dat, ut occidatur, licet ipsa non sit causa mortis. » Spiritus autem
vivificat, id est ewangelium, quod spiritualiter intelligit, et quod Spiritum
sanctum prestat, et non solum non occidit hominem in presenti, sed
insuper vivificat, id est vitam eternam prestat. Nusquam enim ewange-
lium iubet hominem occidi, sed provocat post culpam ad penitenciam, 15
promittens vitam eternam. » Penitenciam, inquit, agite, appropinquabit
enim regnum celorum. « *Hec ille*. Unde contra illos, qui volunt reducere
ad iusticiam / antiquorum, dicitur *XXIII q. IIII § Ex hiis*⁷¹⁶ et *Roma-*
norum VIII.⁷¹⁷ Unde cum quidam / legem quasi cohercentem pre-
dicarent esse tenendam simul cum gracia, *ayl Apostolus*: » Non⁷¹⁸ enim 20
accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum
adopcionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater. «

M 141r
138r^b

» Audistis,⁷¹⁹ quia dictum est antiquis: non periurabis. « *Dicit Crisosto-*
mus: » Ecce⁷²⁰ quartum mandatum, quod minimum putant avari,
qui bene iurare non putant esse peccatum, sine quo non potest stare 25
legis mandatum. Nam nisi iuramentum interdicatur, non possunt
amputari periuria. Ex iuramento enim periurium generatur. « *Et sequitur*:
» O⁷²¹ insipiens, qui alterum iurare compellis! Nescis, quid facis. « *Et*
sequitur: » Ipse⁷²² Deus, qui periurare vetuit, ipse et postea non iurare
mandavit. Qui ergo iurando non timet Dei preceptum negligere, nec 30
in periurando timebit. Quid autem? Timet Deum aut non timet Deum.
Si timet, et sine iuramento non mentitur, si autem non timet, neque
cum iuramento potest dicere veritatem. « *Et sequitur*: » Nunc⁷²³ autem,
cum sciatis, quia et bene iurare peccatum est, quomodo potestis esse
liberi, qui occasionem datis, unde peccetur in Deum? Cesset ignis, 35
et incendium non fit; subtrahe gladium, et homicidium non committitur;
sic tolle / iuramentum, et periurium non fit. Hec de illis dicta sunt,
qui iurant per Deum; eorum autem, qui iurant per elementa, execrabilior
iniquitas. « *Et sequitur*: » Propterea⁷²⁴ ydolatriam se facit omnis, qui
per aliquid iurat, eciam si iurare liceret: quia non redderet Deo iuramenta 40
sua, sed elementis, et dupliciter peccat. Primum, quia iurat; demum,
quia deificat per quem iurat. «

» Sed⁷²⁵ forte dicis: quid faciam? Non michi credit nec vult credere,
nisi iuravero. Acquiesce magis pecuniam perdere quam salutem.

07 occiderit: occidit M — 10 iuvat em. sec. *Glossam ord.*: vivet UM — quomodo:
quo *Glossa ord.* — 11 dat, ut: ut om. M — 18 et Romanorum: et om. M — 19 pre-
dicarent: predicaret U — 20 esse: eam esse U — 22 adopcionis: adoptacionis M —
28 Et sequitur om. U — 29 postea: postmodum U — 34 quia om. U — 41 sua om. M

01 Preciosior tibi videatur anima tua quam res tua. Si rem aliquam perdi-
deris, vivere potes. Si perdidideris Deum, quomodo vives? An nescis,
quia quod invitus amittis propter Dei timorem, maiorem mercedem
habes pro illo, quam si elemosinam dedisses? Quod quia cum maiori
05 colluctacione facimus, pro illo dignius coronamur? Ecce, amice, annoneo
te, ne hominem aliquando iurare compellas. Sive existimas eum bene
iurare sive male, magis recede ab eo. « *Hoc et similia multa per Crisosto-*
mus. *Origenes super hunc locum*: » Existimo,⁷²⁶ quoniam non oportet,
ut vir, qui vult secundum ewangelium vivere, adiuret alterum. Si enim
10 iurare [alterum] non licet, quantum ad ewangelii Cristi mandatum,
notum / est, quia nec adiurare alterum licet. «

138v^a
M 141v
/ *Unde Augustinus XXII q. I In*⁷²⁷ *Novo Testamento* dictum est, ne omni-
no iuremus. Quod quidem michi propterea dictum esse videtur, non, quia
iurare peccatum est, sed quia periurare inmane peccatum est, a quo longe
15 nos esse voluit, qui omnino ne iuremus conmonuit. « Sed *secundum eundem*
De cons. di. II Liquido, loquens de sumptione sacramenti: » Si⁷²⁸ hoc ille,
scilicet Dominus, monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo,
quod eum morem nemo mutasset. « Ergo quod Dominus conmonuit
omnino ne iuremus, nullus inmutare debet, quia » quod⁷²⁹ Dominus
20 iubet, bonus servus non mutat. « *XXVIII q. I Sic enim*.

Sic ergo tenuerunt apostoli primitivique cristiani: » Sermo⁷³⁰ eorum
fuit est, est, non, non « usque ad Fabianum papam, de quo legitur
in Cronica Flores temporum, qui anno Domini CXXLIX » constituit,⁷³¹
ut pro causa licita homo iurare debeat « ad tollendas controversias,
25 et tandem alii supervenientes istud dilataverunt et statutis suis roborar-
verunt, propter quod tunc glossatores videntes illa statuta papalia,
textum glossaverunt et allenaverunt, ne contra statuta ista viderentur
loqui, quia alias non fuissent ab eis / accepti et approbati in scriptis 139r^a
suis et canonisati, sed magis forte condempnati, reiecti et hereticati
cum aliis. Unde dicit *quidam doctor nomine Michael super istum locum*
» non⁷³² iurare omnino «: » Hic⁷³³ est advertendum, quod illud preceptum
de non iurando omnino datum fuit solis apostolis, qui fuerunt viri
perfectissimi, edificatores ecclesie primitive, et ideo protunc non licebat
eis aliquomodo iurare, quia fidelibus fuisset scandalum, quia per hoc
30 non monstrassent se viros perfectos, quorum verbo est assenciendum
sine iuramento. Sed post apostolorum predicacionem intelligendum est
illud, omnino id est false vel inutiliter. « *Hec ille*.

Hic possumus advertere, quomodo huiusmodi glossatores et consimiles
concordant cum primitive ecclesie vita, et quomodo sit fundata supra

02 potes: poteris M — 08 Origenes: Gregorius U — 10 alterum rem. sec. MPG —
11 adiurare: iurare U — 12 dictum est om. U — 13 quia iurare: quare iurare M —
15 eundem: Augustinum M — 17 scilicet om. M — monuisset: novisset M —
19 omnino ... iubet om. M — 21 primitivique cristiani em.: primitivique cristia-
nique U: primitivi cristiani quod M — 23 qui: quod M — 24 ut: quod M — 26 tunc
om. U — 27 ne: nec M — ista om. U — viderentur: videantur U — 28 ab eis
bis U — 31 Hic ... omnino om. U — 32 solis apostolis: solum apostolis M —
33 ecclesie primitive: primitive ecclesie M — non licebat: non om. U — 37 illud:
istud M — 39 supra: super M

verba et facta Christi et apostolorum ceterorumque sanctorum. 01
» Qui⁷³⁴ habet aures audiendi, audiat, quam longe recessimus a veritate.

Est et factum cum ista materia et consimili ewangelica, sicut modo fit et factum est de materia calicis sanguinisque Christi dandi populo fideli laycali. Sicut enim patet ex scriptis doctorum de Constancia, 05 fatentur esse ewangelium Christi et quod apostoli et primitiva ecclesia sic tenuerunt, nichilominus tamen / eam condempnant dare, sic et tandem dantes et tenentes cum effectu hereticant. Sic suo modo de ista materia dicit *Innocencius III Extra De iureiurando*, » *Etsi*⁷³⁵ *Cristus* 139r^b precepit / secundum ewangelicam veritatem, sit sermo vester est, est, non, non, ut affirmacio vel negacio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde, quia tamen hominum excrecente malicia« etc., ita, quod admittit, quod pro re vera, licita et honesta potest iurari, et tandem nolentes iurare » ex⁷³⁶ hoc ipso facto tanquam heretici reputentur ab eodem, ut *Extra De hereticis, Excommunicamus, primo circa finem*. 15

Ecce quomodo iste preceptum Christi et ewangelium sicut per se dicit, quod Cristus precepit secundum ewangelicam veritatem » sit⁷³⁷ sermo vester est, est, non, non, audet hereticare et observantes sive observare volentes tanquam hereticos condempnare! Si videtur alicui, quod aliquis sit supra Cristum, valens suum preceptum inmutare et condempnare, 20 potest consentire ei. Sed scire debet quilibet fidelis, quod » yota⁷³⁸ unum aut unus apex non preteribit a lege« Christi, ymmo » celum⁷³⁹ et terra transibunt, verba autem eius non preteribunt«. Ideo non debet curare condempnaciones istas humanas sive de sanguine, sive de non iurando omnino, seu aliis punctis ewangelicis, sed potius Christo credere / et 25 suis apostolis aliisque sanctis imitatoribus verbo et facto, nomine et re apostolorum Christi.

Ymmo regula monachorum et monialium communiter tenet, quod non debent iurare. Unde in *Regula, ut dicitur, Benedicti, habetur*: » Non⁷⁴⁰ iurent, ut non periurent. « Unde sanctus *Iacobus apostolus*, qui, ut creditur, 30 interfuit in monte, dum Dominus predicta verba protulit, non iurare omnino in canonica sua V c. plane exponit, dicens » ante⁷⁴¹ omnia autem, fratres mei, nolite iurare neque per celum neque per terram neque per aliud quodcumque iuramentum; sit autem sermo vester est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis« (» id⁷⁴² est in condempnacionem« 35 secundum *Lyram ibidem*), non querens evasiones seu sophisticaciones loyales. Et quia Spiritum sanctum in signo visibili cum aliis apostolis recepit, sibi plus est credendum in sua simplici expositione, concordante cum dicto Christi, quam aliorum dictis evasionem querencium, et precipue *Lire, qui dicit hic, quod* » negacio⁷⁴³ postponitur signo universali affirmativo, quod equipollet suo contradictorio, postposita autem <equipollet> 40 suo contradictorio. Hic autem non dicitur omnino non iurare, quia esset sensus, quod in nullo casu esset iurandum, quod est falsum«.

02 recessimus: recessus U — 03 cum... factum est om. U — 04 dandi: dando U — 11 ut: prout U — 12 etc. om. U — 16 iste: isti M — ewangelium: ewangelii M — 20 non debent: non debet M — 30 apostolus om. U — 33 neque per terram: etc. U — 37 visibili: visibile M — apostolis om. U — 40 affirmativo: affirmacio M — 41 autem equipollet suo om. sec. *Lyram*: equipollet om. UM — 42 quia: quod U — 43 quod in: quod om. U — quod est falsum om. U

01 *Hec ille*. Utique *Iacobus apostolus* postponit negacionem, dicens / » ante⁷⁴¹ 139v^b omnia nolite iurare«, et *Crisostomus* manifeste postponit, dicens » ego⁷⁴⁴ autem dico vobis omnino non iurare«, sic *Augustinus* dicit, quod Dominus conmonuit » omnino⁷⁴⁵ non iuremus«, ut *supra*. Et si / *Lyra* velit ibi M 142v 05 respicere loycam, propono sibi et suis sequacibus illas consimiles propositiones:

prima habetur *Leuitici XXI*: » Et⁷⁴⁶ ad omnem mortuum non ingreditur omnino«; item *Danielis 3°* » et⁷⁴⁷ non tetigit eos omnino ignis« et *Actorum IIII* » denunciaverunt⁷⁴⁸ eis, ne omnino loquerentur in nomine Christi« etc.; *Exodi XX* » nec⁷⁴⁹ omnia, que illius sunt«, et sic de aliis, et videbunt, quod expositio eorum loycalis non valet hic. Unde secundum eos valeret » non tetigit omnino eos ignis«, id est aliquo modo non tetigit eos, quod falsum est, quia nullomodo tetigit eos, quia dicitur *ibidem circa finem* » quoniam⁷⁵⁰ nichil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum et capillus capitis eorum non esset adustus«. Ymmo et *Lira* per se in locis allegatis non exponit loyce, sed simpliciter, ut sonat littera. Sic *Ezechielis XII super isto* » et⁷⁵¹ non erit ultra omnis visio cassa« dicit: » Littera⁷⁵² est sic ordinanda: omnis visio non erit ultra cassa, id est nulla visio erit / cassa, quia negacio postposita 140r^a 20 equipollet suo contrario.« Quare tunc eiam non possum ordinare litteram, sicut *Crisostomus* facit, scilicet » omnino⁷⁵³ non iurare«?

Sed hoc est planum, quod si dixisset *Cristus* » audistis, quia dictum est antiquis offerre tantum in magnis festivitibus, ego autem dico vobis non obmittere diem omnino sine offertorio«, vel » dictum est antiquis sacerdotibus non habere partem in tribubus,⁷⁵⁴ ego autem dico vobis nichil dimittatis eis omnino«, item si dixisset » dictum est antiquis non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem,⁷⁵⁵ ego autem dico vobis non esse omnino absque ymaginibus et picturis« et sic de aliis, non reciperent aliquam loycam sive glosam textum alleviantem et diminuentem, sed potius aggravantem et ampliorem sensum reddentem vel simpliciter circa textum manentem.

De illo autem, quod dicit *Salvator Mathei XXIII* » qui⁷⁵⁶ iurat in altari, iurat in eo, et super omnibus, que super illud sunt« etc. dicitur, quod loquitur Dominus narrative, non assertive, doctrinam ita faciendi 35 nobis / dando, sed errorem eorum narrando. Et hoc innuit textus, 140r^b qui dicit: » Ve⁷⁵⁷ vobis, duces ceci, qui dicitis: quicumque iuraverit per templum« etc. Simile *Mathei XV*: » Vos⁷⁵⁸ autem dicitis: quicumque dixerit patri aut matri« etc. Improbatur ergo Dominus errorem Iudeorum, qui secundum *Crisostomum* » aurum,⁷⁵⁹ quo ipsi delectabantur, et dona, 40 quibus pascebantur, sancciora dicebant, quam ipsum templum vel altare, ut homines prompcciores fierent ad offerenda dona quam ad preces

01 *Hec ille om. M* — Utique *Iacobus apostolus*: Si est falsum. Utique *Iacobus apostolus* U — 02 nolite iurare om. U — 03 dico vobis om. U — 07 prima habetur: prima que habetur M — 08 et non: et om. U — 09 eis: ei U — 10 nomine Christi: nomine hoc U; nomine Iesu *Vulg.* — etc. om. M — 11 expositio: expectacio M — 12 valeret: valet U — 13 falsum est: est falsum M — 14 ibidem: idem M — 15 corporibus eorum: corporibus eos U — 17 *Ezechielis XII*: *Ezechielis VII* U — et non erit: et om. M — 19 ultra om. U — erit cassa om. M — 21 omnino om. U — 23 offerre om. U — 24 est antiquis om. U — 33 etc. om. U — 34 Dominus om. U — 35 dando om. M — 37 Simile... matri etc. om. U